

BUITEN

3^e JAARGANG N°. 48

ZATERDAG 27 NOVEMBER 1909.

Foto Aug. F. W. Vogt.

UIT DE OMGEVING VAN BAARLO (L.)

INHOUD:

UIT DE OMGEVING VAN BAARLO. ILLUSTRATIE	BLZ. 581
OVERZICHT VAN DE WEEK.	582
BALI EN PERGAMUM. V (VERVOLG) EN VI	582
NOORD-BRABANT, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 584—589
PARIJS TIJDENS DE REVOLUTIE: HET MODEL VOOR CÉSAR	
BIROTTÉAU (SLOT), UIT HET FRANSCH VAN G. LENÔTRE. BLZ. 587	
VOGELS, DOOR GEERTRUIDA CARELSEN	590
VAN TWEE RIDDERS, DOOR P. FRANSSEN JZ., GEÏLL.	591
BATAVIASCH E FRUCHTEN, VI, GEÏLLUSTREERD	591
DE NEUSHOORNKEVER, DOOR P. FRANSSEN JZ.	592

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Alle kopij ook die met illustraties, zoomede afzonderlijke illustraties (fotografieën, teekeningen, enz.), gelieve men te zenden aan de redactie, Rokin 74—76, Amsterdam. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

De uitgevers verzoeken beleefdelijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Het auteursrecht voor den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de Wet van 28 Juni 1881, Stbl. No. 214.

OVERZICHT VAN DE WEEK.

15 NOVEMBER. Aankomst van den Koning van Portugal te Windsor. De Engelsche pers beschouwt dit bezoek als een gebeurtenis van groot politiek belang.

De Spaansche regeering ontvangt uit Melilla bericht, dat de Mooren van Nador zich hebben onderworpen.

16 NOVEMBER. Honderdvijfentwintig jarig bestaan der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen.

De Amsterdamsche Juweliersvereniging neemt de leerling-overeenkomst met den A.N.D.B. aan.

Installatie der Staatscommissie voor het Noordzeekanaal.

Oprichting van de Deutsche Luchtvaart Mij. te Frankfort a/M.

Koning Manuel van Portugal ontvangt de investituur als ridder van de Kousebandorde.

In het Engelsche Hoogerhuis kondigt Lord Landsdowne, de leider der conservatieve oppositie, aan, dat hij op 22 November, bij de tweede lezing der wet op de middelen, een motie zal indienen, waarin het Huis uitspreekt, dat het zich niet gerechtigd acht zijne goedkeuring te hechten aan de begroting, voordat deze aan het oordeel van het volk zal zijn onderworpen. Deze motie wordt gevolgd door een manifest van minister Winston Churchill, waarin hij het recht van de Lords om het volk naar zijne meening over de begroting te vragen, betwist.

Buitengewoon hevige sneeuwstorm in Oost- en Midden-Duitschland, waardoor veel schade wordt aangericht aan telegraaf- en telefoonleidingen.

17 NOVEMBER. Bezoek van koning Manuel aan Londen; ontvangst door de vertegenwoordigers der burgerij in de Gildenhof.

Vertrek van den koning van Denemarken naar Weenen.

De Finsche Landdag verwerpt met algemeene stemmen het keizerlijk besluit, waarbij wordt bepaald, dat Finland 20 miljoen Mark moet bijdragen in de kosten van het Russische leger.

De Belgische Kamer neemt art. 1 van het legerwetsontwerp aan, inhoudende dat de dienstplicht zich zal uitstrekken over niet meer dan één zoon van elk gezin.

18 NOVEMBER. Mr. Troelstra bespreekt in de Kamer de zaak Kuyper-Lehmann-Westmeijer. Dr. Kuyper leest daarop een verweer voor, waarin hij, „met zijn eerlijk woord”, voor zoover hem aangaat, alle verband tusschen het verleenen der ridderorde en de ontvangst van gelden voor anti-revolutionnaire verkiezingsdoeleinden, ontkent.

Aanvang der behandeling van de Papendrechtsche strafzaak voor het gerechtshof te Arnhem.

Ontbinding van den Finschen Landdag.

De Belgische Kamer neemt met groote meerderheid een amendement aan, waarbij de persoonlijke dienstplicht in het legerwetsontwerp wordt ingelascht. Van de ministers stemmen drie tegen.

De Amerikaansche regeering stuurt twee oorlogsschepen naar Nicaragua, naar aanleiding van het daar heerschende schrikbewind onder president Zelaya, die twee Amerikanen heeft laten ter dood brengen.

20 NOVEMBER. Van de dood gewaande mijnwerkers in de St. Paul mijn te Cherry worden er nog 78 gered.

Te Rome heeft de onderteekening plaats van een algemeen Nederlandsch-Italiaansch arbitrage-verdrag.

Van Daalen, beklaagd van den kasdiefstal te Kota-Radja, tot 5 jaar gevangenisstraf veroordeeld.

BALI EN PERGAMUM.

V. OPGEPAKT EN OPGEBRACHT (Vervolg).

WE zaten nog aan ons ontbijt, toen de gendarm binnenstapte, het geweer in martiale houding op den rug. We stonden op om mee te gaan, maar hij wenkte ons terug: je hoeft niet met me over straat te gaan! Als je nu maar zorgt dat je om kwart over achten aan 't veer bent om over te varen naar den trein. Dus ik wacht daar op jullie.

Dat vonden we toch aardig van 'm.

— Zou dat niet komen omdat hij weet wat we eigenlijk voor lui zijn? opperde Pergamum.

— Best mogelijk; in elk geval is het geen kwaad teeken.

— Welche Klasse, Herr Wachtmeister? vroeg ik.

Sie fahren doch wohl keine vierte, onderstelde hij minzaam. Also dritte Klasse nichtwahr.

In een leege coupé kwamen we te zitten met onzen gendarm en een collega, benevens een conducteur.

Luchthartig zaten de delinquenten te schertsen, want we voelden ons nu weer opgewassen tegen het oogenblik, en meer het vermakelijke van door gewapende politie opgebracht te worden dan het onaangename van de nieuwe moeilijkheden drong tot ons door.

In Pirna, den zetel der Amtshauptmannschaft, stapten we uit, en te midden van een twaalf gendarmen wandelden we door de levendige straten van de nette provinciestad naar het regeeringsbureau, waar we in een wachtkamer neergezet werden, terwijl de gendarm met onze papieren verdween.

Vreeselijk lang duurde dat wachten, en elk oogenblik draafde Herr Wachtmeister langs ons vertrek, nu eens alleen, dan weer met een ambtenaar bij zich, en steeds met onze portefeuille in de hand.

Na anderhalf uur stilzitten kwam het verzoek of we even mee wilden gaan, met de instrumenten bij ons; tal van trappen daalden we af, voorgegaan door een deftigen meneer in gekleede jas; tot we eindelijk in de kelders van het gebouw aankwamen, het archief, met stoffige kasten vol papierstapels langs de muren.

Een stuk of wat andere zwartgejaste heeren leunden in de kozijnen, en lieten een glunder gemompel hooren, toen we binnentraden.

— Und jetzt seid Ihr so freundlich, und spielen uns mal was vor, verzocht onze wegwijzer.

't Klonk verrassend aardig, in die holle gewelven en we oogstten dan ook bij elk stuk een hartelijk applaus in, terwijl we elkaar vergenoegd toeknikten.

— Jetzt wird 's schon gehen, vond de chef, onze leidsman; und jetzt warten Sie oben mal ein Augenblick, nicht, bis ich Sie hole.

Weer een half uurtje wachten en toen moest ik even mee; in een der bureau's binnengeleid, werd me een getypt papier overhandigd, met het verzoek, een halven Mark Gebühr te betalen.

In dit nieuwe document stond verklaard, dat we opgepakt, doch weer losgelaten waren, daar onze prestaties niet zonder höheres Interesse der kunst schenen te zijn.

Dat was dus het achterdeurtje waardoor de ambtenaren, die plezier in het geval hadden, ons lieten ontsnappen.

— Maar, zoo raadde de vriendelijke chef aan. Jullie doet toch beter, met in Saksen niet meer te spelen, omdat je alle kans hebt op nieuwe moeilijkheden; want hier aan de grenzen zijn we erg streng, om geen last te krijgen van al dat Boheemsche schorrimorrie dat hier anders het land zou overstroomden. Dus als ik je raden mag, trekt dan direct door naar Oostenrijk want daar zul je weinig moeite hebben om permissie te krijgen. Und gute Reise also, und viel Vergnügen!

Uit dankbaarheid heb ik ze 'n exemplaar van „Buiten” gestuurd, hoewel ik vrees, dat ze er niet veel van hebben kunnen begrijpen.

* * *

VI. NAAR BOHEME. VOOR 'T EERST, ARMOEDE.

Zóó beminlijk was het advies van den Saksischen ambtenaar niet ingekleed, of we voelden toch beiden groote neiging om het Duitsche grondg. bied zoo gauw mogelijk te verlaten, en op Oostenrijkschen bodem ons geluk te gaan beproeven.

Per stoomboot zetten we onze onderbroken opreis voort, echter heel wat haastiger dan we ons oorspronkelijk de zwerftocht door de Sächsische Schweiz hadden voorgesteld.

Genietend zaten we op het dek, terwijl de stugge boot trillend door de krinkelende Elbe sneed, met regelmatigen raderslag, die na-zuchtte in de stille bochten.

Aan den eenen oever schreed strak de spoorbaan voort, opgehoogde dijk, af en toe onderkropen door een beekje, zich door een gapenden duiker uitstortend in de moederrivier; bij de bochten

zie je de blauw-blinkende staven wegglijden naar de volgende kromming, ernstig in hun starre evenwijdigheid.

Eindeloos lange goederentreinen sukkelen onatgebroken langs de oevers, beladen met zwiepende boomstammen, naakt geschild, dat de hars er uitdruppelt; en smerige, stoffige wagentjes met steenkool, groote glinsterende brokken, en fijn gruis, dof zwart op een gladden hoop, waar de grove stukken afgeschud zijn naar de benedenranden, en de stofkolen boven liggen in ronde kruin; gele zandsteen uit de Elbegroeven is er ook, ruw opgestapeld, met forsche, roode merkijfers op de bankig gehouwen zijden.

Dan een gladde D-trein, dansend de harmonica-kappen; op de roode bordjes staat, dat hij van Berlijn komt, en doorloopt naar Weenen of naar Karlsbad; massief zijn de stemmige rijtuigen als stukken boterletter afgerond, met solide dichtgeklonken deuren en breede vensters. Het dreunt in de bergen, en haastig klikklakken de rails, als de express er over stuift. Achteraan als een kat met opgestoken staart de scherpbelijnde poort van het laatste rijtuig, met omhooggeslagen treeplank; een roode schijf hangt onderaan, en uit een slang sist stoom.

Aan de oevers uitpuilende rotsblokvestingen, wild dooreengesmeten de bronzen bonken; en staalzwarte sparrenwouden, met telkens een zuiver gekamde scheiding er door. Afgeknotte tafbergen rijzen plomp omhoog uit de alledaagsche bolbergen; of af en toe een brutale rotspiek, soms opklimmend op een rijzende rij, als een drakenkam.

In Schandau, het toeristenmiddelpunt met mondaine villa's en badhotels, de douane aan boord, stroeve Oostenrijkers, met hun bekende hooge petten op; we hebben lekkertjes twee kistjes echte Hollandsche sigaren binnengesmokkeld.

Nog een uurtje varen, en we zijn in Herrnskretsch, het eerste Oostenrijksche plaatsje, aan den voet van loodrechte rotswanden gelegen; voor het eerst zetten we den voet op Oostenrijkschen bodem.

Oostenrijk, het land der vele rassen en talen, het lappendekenrijk van de meest heterogene volksbestanddeelen, voortdurend met elkaar in strijd, vol minachting onder vijandige rassen, die elkaar wederzijds nauwelijks kennen: immers, kwamen we Duitschers tegen, dan hielden ze ons voor Tsjechen; ontmoetten we daarentegen Tsjechen, dan werden we voor Duitschers aangezien!

Welk land is er, behalve misschien Italië en Spanje, dat meer muzikale talenten oplevert dan de Donau-monarchie? De Tsjechische bevolking van Bohemen is natuurlijk, als alle Slavische stammen, verzoet op muziek, en brengt schitterende violisten voort; verder zijn bekend de Boheemsche gitaren en, de vreemde instrumenten uit het Bohemer woud; dan wemelt het overal, door het heele rijk heen, van muzikale Hongaren en Zigeuners, en ten slotte dalen uit de Alpenstreken van Stiermarken en Tirol de citherspelers af met hun zang en muziek, die op de Duitschers steeds een eigenaardige bekoering uitoefenen.

Zou het ons gelukken om in dat met muziek overvoerde land ons kostje bijeen te scharrelen, waar we konden rekenen op zoo-veel concurrentie van echte zwerwers, die hun heele leven lang niets doen dan muziek maken, omdat ze voor meer economische eigenschappen vereischende bezigheden volstrekt ongeschikt zijn.

't Was den leeuw opzoeken in z'n eigen hol, den Bohémien uithangen in Bohemen zelf! En bovendien nog wel met instrumenten, die daar beide inheemsch en geliefd zijn.

't Getuigde wel van groot vertrouwen in onze prestaties, om zóó brutaal als indringers op te treden!

Onze eerste gang in Herrnskretsch was naar het gemeentehuis, een sjofel gebouw, tegelijk postkantoor. Op de trap werden we aangesproken door een ongeschoren heerschap met een boerenpijp; wat we wilden?

— Wir möchten gern eine Erlaubnis haben zum Spielen, Herr Postrat, zei ik; können wir die hier haben?

— Ja, ich bin der Gemeindevorsteher. Aber so was wird während der Saison in den Badeorten überhaupt net erteilt.

Wat was dat nou: zou ons dan heelemaal het spelen onmogelijk zijn? Ik vroeg dus verder.

— Ja, aber wir concertieren nur in den besseren Gasthöfen, wissen Sie, und. . . . .

— Ach so, ihr spielt net uf de Strasse. . . . na, da kann ich Ihnen wohl Bewilligung geben. . . . haben Sie ä Stück Papier?

— Bitte, Herr Vorsteher, terwijl ik ons kasboek uit den rugzak haalde. Een oogenblik verdween hij, terwijl wij zuchtten van verlichting: want stel je eens voor, als we nergens in de badplaatsen hadden kunnen spelen!

Intusschen was in ons boekje geschreven:

— Zum Spielen in den Gasthäusern für 3/8 '09 bewilligt. Gemeindeamt Herrnskretsch.

Vol hoop stapten we met onze permissie naar de twee groote hotels aan de Elbe, waar de glazen veranda's vol zaten met toeristen, want het was Kaffeezeit. Maar in geen van beiden kans.

— Musik haben die Gäste zu Hause genug, aber hier suchen sie bloss Erholung!

Nu, daar was wel wat van aan, maar intusschen was het voor ons toch om helsch te worden. Om verder te trekken was het te laat, dus namen we met een pijnlijk gevoel van naderend faillissement onzen intrek in een hotel. Gasthof zur Gemütlichkeit zag er het goedkoopste uit, daar het annex slagerswinkel was, waarvan we echter geen van beiden erge vrienden zijn. Maar we mochten nu geen eischen meer stellen.

— Logis? Ja, freilich! riep joviaal de dikke slager, die in z'n bloedbevlekt witte jasje ons te gemoet kwam.

— Maar eerst koffie drinken, zeg, en wat eten, anders val ik flauw!

Het eerste waarop in de gelagkamer ons oog viel, waren een viool en een gitaar, die aan den wand hingen, als een welkom voor de artisten, die juist deze instrumenten bespeelden. Met belangstelling ze onderzoekend, constateerden we echter, dat het prullen waren, die ver bij de onze achterstonden.

— Spielt hier jemand Geige und Guitarre? vroeg Pergamum.

— Ach, so'n klein bissl pfusche ich selber, zei de slager bescheiden, terwijl ik er een nieuwe snaar aan zat te besteden om de gitaar bespeelbaar te maken. Maar 't was niet veel zaaks!

— Gucken Sie mal hier, dies ist ein schönes Instrument! pochte ik, hem mijn zware Spaansche ontblootende, en een paar doorklinkende accoorden aanslaande.

— Nee, ist dös aber was scheenes! Die hat wohl zehn Kronen gekostet! bewonderde de slager.

— Zehn Kronen? blufte ik, zweihundert Kronen meinen Sie, 't Was een instrument van Berkeljon, Weimarstraat, den Haag! een uitmuntend adres voor gitaren. En twintig gulden had ik er slechts voor betaald, hoewel het een uitstekend instrument was!

— Bitte, Herr Wirt, spielen Sie mal was.

Maar hij durfde niet, bang een mal figuur te zullen slaan.

Inmiddels had ook Pergamum z'n instrument uitgepakt, verlangend weer eens te spelen.

Vol verbazing stond de slager met de heele gelagkamer toe te kijken, terwijl we onder groot vertoon van virtuositeit een paar moppen er overjoegen.

— Nee, selber spiele ich och, aber so'n Geläufigkeit! 's Ist aber ganz kolossal! Das ist auch wohl ein sehr teures Instrument, was?

— Man hat mir fünfzehnhundert Mark dafür geboten, antwoorde Pergamum glimlachend.

Ieder nieuwaankomende in de Gaststube moest nu hooren wat een paar „ausgezeichneten Künstler" bij onzen slager logeerden.

* * *

In den namiddag een poging om nog wat te verdienen: aan de Edmundsklamm zouden we het eens probeeren.

De Edmundsklamm is een van de vele nauwe spleten in het zandsteengebergte, welke de wildstroomende Kamnitz zich uitgeslepen heeft, hoe langer hoe dieper, tot de rotswanden hier en daar overhangen, geen schijntje van gelegenheid voor zelfs het smalste voetpaadje overlatend; de op vreemdelingenbezoek beluste vindingrijkheid der houtvesterijen verzon toen, om op enkele plekken een dam in de beek te leggen, zoodat het water boven opgestuwd werd tot een rustig kanaal van voldoende diepte om bevaren te worden, terwijl de dam zelf een bruisende en kokende waterval werd van meters hoog, waar het opgeschoven water in de diepte lenig inglijdt, om dampstuiwend beneden op de gladgespoelde rotsen te storten, vër spattend, dat de steenbodem bloot ligt. Deze gekanaliseerde kloven, waarvan de Edmundsklamm de meest bezochte is, worden dagelijks door honderden, soms duizenden toeristen bevaren, zoodat ook het aan het einde gelegen restaurant goede zaken maakt. Bij het loket aan den ingang toegangskaarten voor de Klamm koopende — van ons armoedje moest dat nog af — informeerden we even, of we kans van slagen zouden hebben in het restaurant.

— Es gibt dort jedoch schon Musik: ein Mann mit 'ner Zither.

— Ist der ständig oben?

— Ja, während der Saison wohnt er dort.

Van verdienen dus geen sprake.

Jammer, dat we in een dergelijke zorgvolle stemming waren, toen we in onze boot stil gleden over het kinkelende water van de Klamm: in vroolijker omstandigheden hadden we wellicht nog meer genoten van het landschap. Steile, hooge rotswanden, bronskleurig, af en toe schel gevlekt door kwartslagen; donker weerspiegelen de stemmige rotsen in het kalm voortlijdende riviertje, golfdoorbeefd het welig bovendak van steenkruiden en telkens de blauwzwarte sparrenbosschen, of af en toe een armoedig vereenzaamden boomreus, met scheeve wortels verzakkend uit de scheurende steenspleten.

Toen vroeg de schipper: Wünschen die Herrschaften den Wasserfall zu sehen? waarna hij met z'n pikhaak trok aan een ijzerdraad, overlopend van hoogen naar lagen overkant; terstond daarop een donderend gebruis, en schuimwit plaste een breede golf van guldend water omlaag van den bovenrand; een oogenblik duurde het slechts, en toen had de „reuzen-W.C." haar werk gedaan: langs den donkervochtigen rotswand lekte en droop het nog van achterblijvende parelgootjes. In het restaurant even een kijkje en — ook al van ons armoedje — een offer bij onzen collega, een ouden man, die op een eithor zat te knoeien. Voor een versnapering voor ons zelf vonden we onze middelen te slap.

Des avonds halen wat er van te halen viel, en uitgezonderd in de twee groote hotels aan den rivierkant, hebben we overal mogen spelen, en 't gebeurde met animo, al was er weinig en slecht publiek. Maar we waren toch blij, dat we althans spelen konden.

BALI.

VERBETERING.

In het artikel *Hooftstad*, in het vorige nummer, staat onder de illustraties op pag. 575 en pag. 576 onderaan: San Francisco. De lezer heeft ongetwijfeld reeds begrepen dat dit moet zijn: *Mexico*.

NOORD-BRABANT.

DE landen aan de overzijde van de Maas zijn voor de meeste Hollanders onbekende streken, ja, men rekent ze bijna niet tot Holland en toch zijn de spoorwegverbindingen daarheen gemakkelijk en de natuur is er mooi. Brabant is een land van karakter; de natuur, de menschen, de planten zelfs, alles heeft iets eigens, dat men nergens anders vindt.

In 't algemeen is de grond er hoog en zandig; waar geen geregeld bouwland is, vindt men kleine stukken hei, met dennenbosch omzoomd, meestal begroeid met opslag, ongelukkige, verwrongen denneboomen, door den wind gezaaid, die ook menigen knauw gekregen hebben, en die maar moeten zien hoe ze door de wereld komen; maar overal tusschen dat hooge land liggen veenplassen, soms midden in 't dennenbosch, als een ware sprookjesvijver, waar 't altijd rustig is, als afgezonderd van de heele wereld. Op een warmen zomerdag, als de lucht zwaar is van dennengeur, drijven daar de waterlelies in al haar stille pracht. Niets hoor je dan een windje, dat zwaarmoedig door de toppen in de boomen suist en 't gonzen van de insecten. Een blauwe waterjuffer schiet heen en weer van de paarse comarums naar de heldergele sterretjes van de waterhypericum.

Een egelskop staat zwaarwichtig op z'n steeltje te turen; daar

bonst een dikke sparrebijter boven op hem en van den schok raakt hij even 't water, dat 't kringetjes maakt; weg is de sparrebijter al weer en de egelskop richt zich op, maar dikke druppels biggelen als tranen langs zijn raren stekelkop.

„Kwak“! zegt een kikker diepzinnig en wipt op een plompeblad, maar de egelskop is uit z'n humeur en tuurt nog strakker voor zich heen. De waterjuffers krijgen pret in 't geval; ze schieten langs den ouden brompot en raken hem met hun vleugels en de muggen dansen kringetjes om hem heen. 't Zonlicht spettert in 't water en in elk takje en druppeltje, de kikkers steken hun ronde oogen boven 't water en de comarums wuiven van plezier met hun paarse bloemen en 't gegons wordt tot een fijn geschater als satyrlachen. Alleen de waterlelies drijven roerloos als verdiept in haar eigen pracht; dat zijn de bloemen van den nikkerman; hij laat ze groeien om de menschen te lokken. 't Is niet goed om er lang naar te kijken, dan worden ze al grooter en voller en schitterender en ze lokken en trekken den argeloozen mensch tot hij zich zelf vergeet en 't water ingaat. Heel stil steekt de nikkerman z'n ronden kop met de twee lichtende oogen boven 't water, maar 't slachtoffer ziet niets dan de witte bloemen, die hem lokken. 't Wordt dan heel stil bij den vijver, angstig stil. De bloemen lijken zoo dicht bij en in zich zelf verdiept ontplooiende ze haar gouden harten. Nog een stap... en de nikkerman sleept zijn slachtoffer mee naar de diepte.

Den mooiste van deze veenplassen met bijzonder mooie flora vindt men achter den Hondsborg bij Oisterwijk, waar o.a. ook 't zeldzame blaasjeskruid (*utricularia*) groeit. Als je daar een poosje heel stil blijft zitten fluiten, dan komen de kikkers van alle kanten en steken hun ronde oogen boven 't water uit en komen zelfs op 't land vlak bij zitten.

Dan zijn er nog groote open veenplassen, zooals achter Helvoirt, daar heeft men een wijd uitzicht over de vlakke, half water, half veengras en altijd is 't daar vol bloemen; van den voorzomer af, als de menyantes en de orchideeën bloeien en de kaarsjes van de waterviolier in de slooten staan, later als 't pijlkruid bloeit en de hydrocharitaceën, de waterruigbree, en als 't paars ziet van de kattestaarten en distels; daartusschen staan dan de hooge schitterende moeraschrysanthen. Maar vooral in den nazomer, als de vliegentertjes zoo rood worden en heele stukken felgeel zien van 't cypergras, dan komen nog de allermooiste: de gentianen, de parnassia's en de grillige witte plantanthera's, wonderlijke fantasieën van de natuur, en de kleine, teere anagallis tenella, altijd twee bloempjes aan één steeltje, als broertje en zusje, die elkaar de hand gaven om samen de wereld door te trekken.

En nu iets over de menschen. De boerenstand in Brabant heeft een zekere aristocratie over zich; d.w.z. de rechtschapen aristocratie van menschen, die hard moeten werken om volgens een zekere traditie te leven. Want al zijn er in Brabant veelal pachthoeven, toch blijft een boerderij, als 't ten minste een goede is, dikwijls tijden lang in een zelfde familie en een Brabantsche boer is er trotsch op om te kunnen zeggen: „Hier heeft mijn grootvader al gewoond“, vooral wanneer hij er bij kan laten zien, dat hij vooruit geboerd is. Want rijk zijn ze niet en er wordt hard gewerkt, zoowel door baas als door knecht en de moeilijkheid om goede arbeiders te krijgen, drukt ook daar op den boerenstand.

Ook de huizen hebben een gepast gevoel van eigenwaarde, niet den deftigen trots van de Friesche en Noordhollandsche boerenhuizen, die hun welvaart ten toon spreiden van binnen en van buiten, en als kasteelen in 't land staan, met zoo iets van: „Raak me niet aan“ over zich; neen, ze zijn gemoedelijker in Brabant, maar eigenwaarde hebben ze toch; 't is dan ook een heel ding voor zoo'n huis om zich netjes te houden gedurende een honderdtal jaren, met landheeren, die geen lust en boeren, die geen geld hebben om 't op te knappen. Men ziet er een geschiedenis aan en die hebben ze ook; heel wat

Foto Is. van Mens.

NOORDBRABANTSCHE BOERDERIJ.

Foto Is. van Mens.

NOORD-BRABANT. BIJ DEN PUT.

menschen hebben ze onder hun dak geborgen en heel wat menschen hebben ze ook weer zien wegtrekken om 't ergens anders te probeeren, of om begraven te worden, wat misschien op 't zelfde neerkomt. En hun daken hebben zich van verdriet in allerlei bochten gewrongen en van ouderdom is er mos op gegroeid, en door hun raamooogen kijken ze peinzend berustend naar buiten als oude menschen die in herinnering leven en die geleerd hebben dat er aan de wereld toch niet veel te veranderen is.

Van buiten gezien is inderdaad 't dak 't voornaamste deel van 't huis, vooral in de Z. en Z.O. Meijerij (om Tilburg, Oirschot en Eindhoven) waar 't dwars verdeelde huis voorkomt en schuur, stal en woonhuis onder één dak vereenigd zijn. Van binnen is de „haard” 't voornaamste vertrek; dat is 't woonvertrek, daar wordt onder de schouw gekookt voor menschen en voor beesten en daar slapen ook in de bedstee „den baas en de vrouw”. Verdere leden van 't gezin slapen in de „kaomers” en de „opkaomer”, die boven den kelder is, daarachter is dan de „geut” met de karnton en zoo komt men in den stal. Op een goed gedreven boerderij heeft de vrouw heel wat te zeggen: zij zorgt voor 't vee, 't melken, voederen en alles wat daarvoor noodig is, ook voor 't botermaken; maar zij is dan ook de baas in huis; ik ken wel huishoudens, waar „den baas” een kwartje zakgeld kreeg in de week; daar kon hij zich dan 's Zondagochtends van laten scheren, een borreltje drinken na de mis en wat tabak koopen voor de heele week.

Ja, bij een boerderij kwam eens iemand vragen naar „den baas”. „Ja”, zei de vrouw, „mot de Venne (zoo heette de boer) hebben, die is nog maaïen op den zandakker, maar als ge den baas mot hebben, dat ben ik”. Ja, dat huishouden werd goed beheerd: $\frac{1}{2}$ pond koffie in de week voor 5 menschen, als men daarbij rekent, dat een Brabanter den heelen dag door koffie drinkt, dan is dat niet veel. Sommigen zeiden dat 't al te zuinig beheerd werd, „Venne most toch denken, d'r waren drie maskens en die mosten toch trouwen en als zoo'n jongen met 'n maske 's Zondags uitgaat, dan mot ze d'r toch knap uitzien, waor, met wat goud op d'r lijf en blommen op de muts”. Een van de maskens trouwde zooals dat hoort op middelbaren leeftijd met een gezeten boer, die dan ook op middelbaren leeftijd is, want een gezeten boer moet een behoorlijke boerderij kunnen pachten met minstens vijf beesten en daarvoor moet je dan al heel wat overgespaard hebben.

De jongste dochter deed een romantisch huwelijk met een arbeider die lang om haar vrijde en van wien zij veel hield, maar 't was beneden haar stand en tegen den zin van de ouders, maar zij placht te zeggen: „A'ge nou toch mekander goed lijden meugt!” En de oudste die trouwde op zeer middelbaren leeftijd met haar vaders knecht en dat vond de vader wel heel erg, want zullie waren van goeden boerenstand en Fransken dat was toch heelemaal niks. Maar zij zette 't door en ging in een heel klein huisje wonen en ze zei op haar gewone humoristische manier: „A'ge jong bent dan trouw de voor de luxe, maar a'ge oud bent, dan trouw de omdat ge mot.”

Humor hebben de Brabanters en groot-spreken doen ze ook. Dat komt 's Zondagsmiddags voor den dag als ze gaan „buurten”. De huisvrouw blijft dan meestal thuis maar 't manvolk en de jonge maskens gaan dan een buurpraatje houden en een kommeken koffie drinken.

De haard is 's Zondagochtends met schoon wit zand bestrooid en 's middags wordt de koffie klaar gezet met eigen gebakken roggemik en bestellen en krentenmik.

„G'n dag saom” is de gewone welkomstgroet. „Komt' erin dan kijkt' er uit! Alla! Vat 'nen stoel. Kom de kijken of ze den koffie al op hebben? D'r is nog water zat in de moor”. 1)

De familie zet zich; de maskens om de tafel, 't manvolk langs den muur, behaaglijk achterover wippend, de knieën opgetrokken op de bovenste sport van den stoel, de pijpen in den mond.

„He'de 't al geheard, bij Jan Heesakkers hebben ze dertien baggen en zoo'n schoon!” „Och mán toch en ze zijn zóó duur; 't is toch vreemd waor, ge kunt zoo'n tijd hebben, dat 't oe altijd meeloopt met de beesten.”

„Bij mijn niet, als 't pap regent is m'ne schaal altijd gestulpt”. „Och gij, gij mot ook altijd 't onderste uit de kan hebben”. „Alla, kal toch niet, drink eens uit en eet

Foto D. de Gijsselaar. NOORD-BRABANT. ZONDAGMIDDAG BUITEN.

Foto D. de Gijsselaar. NOORD-BRABANT. AAN DE KOFFIE.

Foto Is. van Mens. NOORD-BRABANT. BIJ DEN HAARD.

'n stukske. Kom Dieneke, vat nog een stukske peperkoek, op een been kun'de niet loopen". Een jonge kerel heeft z'n pijp aangestoken aan een schöpke heete asch uit de runstooft 2) en komt uitdagend bij de tafel staan, de beenen wijd van elkaar en de duimen in de armsgaten van 't vest. „He'de Bartje Brugge's nij peerd al gezien?" en hij spuugt eens op den grond. „Jao", zegt een oude boer, bedachtzaam voor zich uitstarende terwijl hij aan z'n pijp trekt; „ik men dat 't een schoon dier is". „Een schoon dier?" zwetst de ander, „hij is bekant versleten in z'ne veurbeenen! Nee, dan mot de de mijn zien, die ik eergisteren op Gorcumsche markt gekocht heb! Dat's en kerel, en loopen!... loopen! Och man dat kunt de bekant niet geleuven. Dat was er eene veur meneaer op 't kasteel om te koopen. Daar reden ze in twintig minuten mee naar den Bosch toe!"

„Dat zal wel nie waor wezen", zegt de gastvrouw opgeruimd, terwijl ze de kommetjes volgiet.

„Nie waor wezen?" schreeuwt de ander, maar hij wordt onderbroken door de komst van nieuwe gasten. De familie schikt rondom de tafel. „Wel van de Laar," zegt een oude boer van in de zeventig, wiens vrouw een tijdje geleden gestorven is en welke vrouw bekend stond als goed bij de hand, tot een van de nieuw-aangekomenen en op z'n dochter wijzend: „Is dat oe maske? Is die nog te geef?"

„Jaowel, maar niet voor oe".

„Gij, gij, gij oude slobberd", roepen ze door elkaar.

„Nou, antwoordt de oude, „a'ge oe heele leven lang zoerkool gegeten hebt, dan lust de ook wel een spruitje".

Dat is een kapitale ui en ze slaan zich op de knieën van 't lachen.

't Vrouwvolk zit ondertusschen druk te eten, in de eene hand een snee mik, in de andere een kömmeken koffie en een vertelt dat er bij van Bast alweer een kindje moet komen. „Och", zegt er een, „'t kost daar ook niks, waor, giender achter in de mast". 3)

Zoo wordt er gepraat en gelachen; langzamerhand trekt 't manvolk bij elkaar onder de schouw en 't vrouwvolk gaat de koeien eens kijken en op die wijze is de middag gauw voorbij.

De geburen, dat wil nog heel wat zeggen in Brabant, en al zijn nergens de burenplichten neergeschreven, ze worden heel wat trouwer nagekomen dan menig kontrakt. Bij alle bijzondere gelegenheden als trouwen, verhuizen, ziekte of begrafenis helpen de geburen en

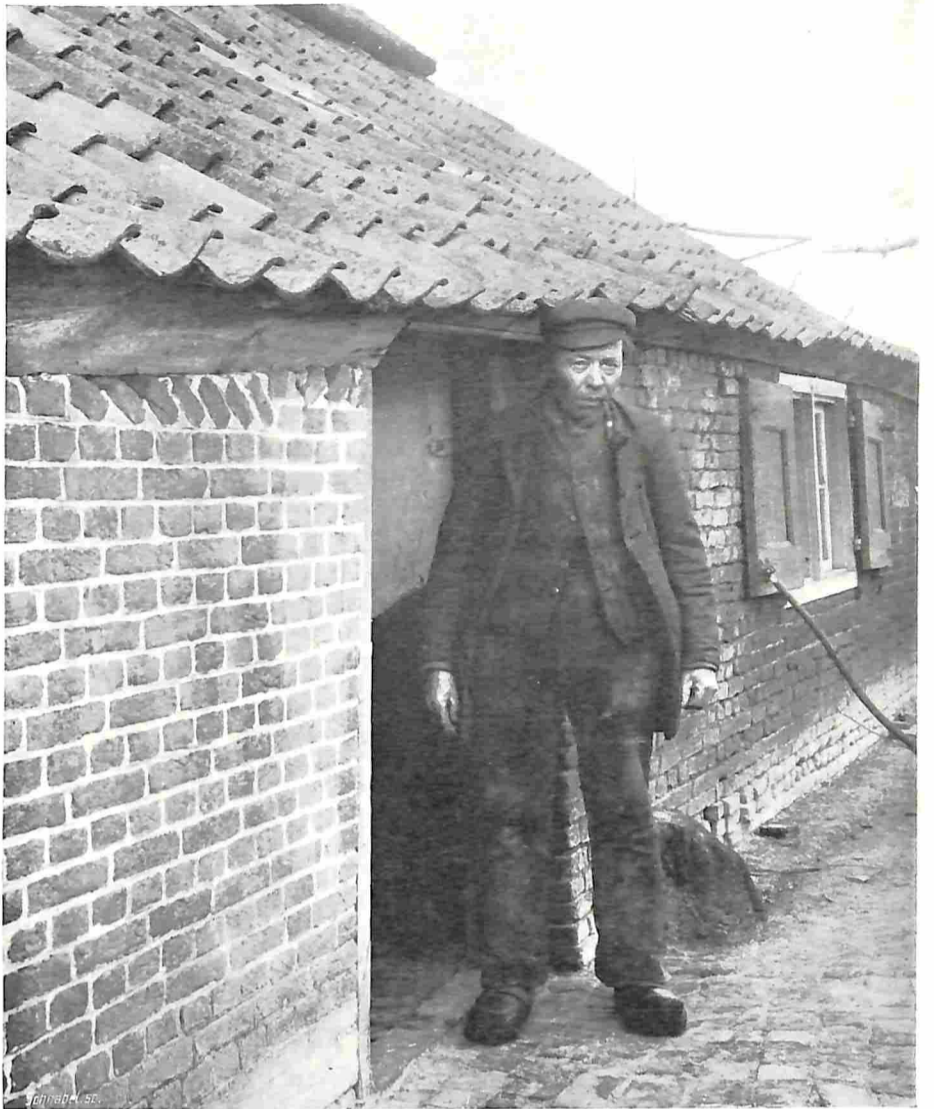

Foto E. van Dijk.

EEN ECHT NOORDBRABANTSCH BOEREN-TYPE.

ook bij bijzondere werkzaamheden, die een boer met z'n volk niet alleen af kan, zooals met boekweit dorschen en vroeger ook als 't vlas gedroogd moest worden na 't roten. Dan trakteeerde de boerin 's avonds op rijstebrij en dat was dan een geacht en gedoe om 't eerst aan den schotel te komen, want de suiker, die lag alleen bovenop; een reuzenketel met rijstebrij werd er dan gekookt, want 't gold als een schande voor de huisvrouw als ze opgegeten kon worden.

* * *

De kinderen moeten al vroeg aan 't werk, vooral de meisjes die moeten „de koei uit helpen doen" en breien; ik kende een moeder, die liet haar meisjes nooit buiten breien, dat gaf te veel afleiding, zei ze, en „a'ge wat doet mot de 't goed doen". In 't najaar hebben de kinderen 14 dagen extra vacantie voor 't aardappelen steken en dan moeten er dag aan dag ruggetjes krom staan om te rapen. Als ze van school af zijn, dan worden ze een heele hulp, de jongens moeten dan leeren maaien en ploegen zoo zachtjes aan en de maskes moeten de „koei hoeien" en binden en moeder helpen in huis. Een groot verzet is 't boter brengen naar de markt en 's Zondags-ochtends de groote mis; want 't jongvolk en de mannen, die gaan op z'n mooist aangedaan naar de groote mis en de volwassen meisjes gaan dan ook gaarne naar 't Lof om 2 ure in den middag, dan praten ze meteen eens met elkaar en daarna gaan ze buurten.

Trouwen doen ze niet vroeg; een flinke boerin trouwt niet voor haar 35ste jaar en de mannen dito. De voornaamste reden is wel dat ze vader en moeder niet in den steek kunnen laten. Voor een boer maken z'n kinderen z'n fortuin uit; heeft hij veel kinderen dan kan hij een grootere boerderij bewerken, maar gaat er een weg, dan moet er vreemd volk gehuurd worden en dat is vooral tegenwoordig met de hooge loonen een heel ding en bovendien is 't toch niet 't zelfde als eigen volk. Zoo blijft 't huishouden zoo lang mogelijk bij elkaar en van al die geregelde werkzaamheden, die dag aan dag en jaar op jaar in dezelfde volgorde terugkeeren, heeft elk zijn eigen deel, waaruit hij niet gemist kan worden. Dat geeft een sterk familieleven waarin vader en moeder onvoorwaardelijk geërbiedigd worden. Al hebben de maskes 20 jaren 's morgens in dezelfde volgorde eerst 't vuur aangemaakt en 't koffiewater opgezet, daarna de koeien gemolken en gevoederd, zoo zal er geen dag voorbijgaan, dat ze niet vragen: „Moeder, ze'me de koei gaon melken?" En de herinnering aan 't ouderlijk

Foto E. van Dijk. NOORDBRABANTSCH VROUW AAN
HET WERK MET EIGENGEMAAKTEN BEZEM.

Foto E. van Dijk. NOORD-BRABANT. AAN DEN PUT.

huis en 't familiebesef blijft een band tusschen de broers en zusters ook in latere jaren, zelfs als ze ver van elkaar zijn gaan wonen

't Huishouden blijft dus bij elkaar totdat vader en moeder ermee uitscheiden en erhuis houden, dan wordt de boel verdeeld, 't huishouden gaat uit elkaar, sommigen trouwen en de ongetrouwden blijven met elkaar wonen en vader en moeder trekken veelal bij een van de kinderen in huis. Als 't jongvolk, dat dan al heel wat jaren werk achter den rug heeft, z'n eigen huishouden opzet, dan is 't ook al elk dubbeltje omkeeren en hard werken totdat zij op hun beurt worden en de kinderen kunnen laten zorgen. Maar kras zijn ze; menige oude boer van in de 70, die nog op zomerdag in de felle zon staat te maaien van 's ochtends vroeg tot 's avonds laat. En als maaien voorgeschiedt, dan is 't 'n böske' voor 't huis: een bosje stro met 5 steenen erover en dan komen de geburen 's nachts bidden en helpen 't lijk naar de kerk rijden en begraven: 't vrouwvolk op de kar bij de kist met de groote zwarte falies voor en 't manvolk loopend achteraan en dan is alles afgelopen. Ik kwam eens langs een huis waar zoo'n „böske” voor stond en vroeg of er iemand gestorven was. „Jao”, zei een oude boer, „maor 't was maor 'nen versleten minsch”. Een Brabanter neemt 't leven van den opgewekten kant; hij heeft een onuitputtelijken humor en een groote mate van zorgtoewijding, die hem geen gewetenskningingen bezorgt, als hij zoo nu en dan de hand eens licht met z'n verplichtingen d.w.z. altijd tegenover vreemden. Wanneer b.v. een Brabantsche boer komt vertellen, dat hij zijn pacht niet goed kan betalen, dan doet hij dat met zoo'n aangename gemoedelijkheid alsof hij werkelijk iets plezierigs kwam vertellen, en dan valt daar ook niet veel op te zeggen, temeer omdat hij dan zoo breed uitgemeten over z'n eigen voortreffelijkheid praat, dat 't beledigend zou worden om daaraan te twijfelen.

Groote hartstochten, zooals eerzucht en de jacht om vooruit te komen, kent hij niet, alleen geldzaken brengen de gemoeden nog wel eens in beweging en dan is hij als alle boeren koppig en wrokkend, dan schijnt hij z'n filosofische gemoedelijkheid verloren te hebben, die hem 't leven doet nemen zooals 't valt. Maar als een gedaans nu eenmaal oud is en hij heeft z'n menschen en hij is dan „versleten”, och, dan is 't ook zoo erg niet om

dood te gaan. Dat is de optimistische en gezonde levensbeschouwing van den Brabantschen boer.

- 1) De ketel die aan 't vuur hangt.
- 2) Een ijzeren cylinder met bodem en van onderen een deurtje; deze wordt met vuur gevuld, maar steeds op een dik rond hout opgestapeld, zoodat er later, nadat het hout er uitgetrokken is, een soort schoorsteen blijft voor de trekking. Met een bos stro wordt dan de run aangestoken en deze blijft langzaam gloeien.
- 3) Mastbosch.

PARIJS TIJDENS DE REVOLUTIE.

HET MODEL VOOR CÉSAR BIROTTEAU. (Slot).

DE bijna heldhaftige waaghalzerijen hebben zoo uit de verte gezien een groote bekoring; die edellieden hadden een brutale zorgeloosheid; die hun 't gevaar aantrekkelijk deed schijnen, en hun onverstoortbaar goed humeur lachte om de vreeselijkste situaties. — „Gevaren, die ik 't hoofd heb geboden, gevaarvolle ondernemingen! schreef Hyde, toen hij een oud man was. „Gij schijnt mij nu meer betreurenswaardig dan gevloekt, benijdbaar ongeluk uit mijn jeugd, dat de eer en de toewijding tot iets moois maakten”. Maar zoo was het niet voor Caron; de brave man was maar een held tegen wil en dank. Toen hij begrepen had dat Bonaparte geen man was om grappen mee te maken, en dat men zijn hoofd waagde, als men diens vijanden een schuilplaats gaf, zou hij graag de gastvrijheid aan de Chouans geweigerd willen hebben. Maar daar dezen ongelukkigerwijze meer dan ooit werden opgejaagd, wezen ze elkaar de „Reine des Fleurs” als een zekere schuilplaats aan, en de reukwerkverkooper ontving bijna iederen nacht tegen zijn zin en met bevend hart een nieuwen gast.

In Maart 1804 echter, tijdens het duel op leven en dood tusschen den consul en den altijd weer ontkomenden Georges Cadonai, die zich in Parijs had verborgen, besloot Caron zijn deur te sluiten. Patrouilles politie-agenten en gendarmen zetten de voornaamste straten af; witte biljetten kondigden aan, dat „zij, die straatrovers verborgen, behandeld zouden worden als deze”. Dit beteekende dus den dood voor een ieder die één van hen, al was het maar een uur verborg zonder hem over te leveren aan de politie. Eenige dagen te voren was

Foto E. van Dijk.

NOORDBRABANTSCHER VROUW OP BOODSCHAPPEN UIT.

Pichegru door zijn gastheer verkocht geworden: hij had voor enkele van zijn schuilplaatsen 20.000 francs per nacht betaald, zei men; het signalement van Georges en zijn officieren was op alle muren aangeplakt. Zij moesten dus wel den een of anderen dag gepakt of uitgeleverd worden — tenminste als zij niet eerst den consul vermoordden. Kortom, er was reden voorzichtig te zijn. 1)

Georges verborg zich met twee van zijn mannen, Burban en Joyaut sinds den 17den Februari op een zolderkamer bij een fruitvrouw in de rue de la Montagne-Sainte-Genéviève.

Juffrouw Lemoine — zoo heette de vrouw, — wist niet wie haar gasten waren. Zij kon ze dus zonder het te willen, gemakkelijk door haar gebabbel verraden. Zij moesten dus, tot elken prijs, een meer zekere schuilplaats zoeken. Iemand stelde de kamer van Caron voor; Georges nam het aan. Den eersten Maart kwam Burban in de „Reine des Fleurs”, en terwijl hij over een potje rouge onderhandelde, nam hij den winkelier ter zijde en vroeg hem of hij „drie brave jongens wou huisvesten”. Caron weigerde. Vier dagen later kwam Burban nog eens terug. Hij was erg bewogen „schreide en bood 80.000 francs aan.” Caron liet zich verbidden. Toen de trouwe Françoise dat zag, kwam ze tusschenbeide, en knorde, dat ze allemaal nog op de guillotine zouden eindigen en „dat het nu geen tijd meer was iemand te ontvangen”. Burban maakte zich uit de voeten, zeggende dat hij op den avond van den 7den terug zou komen om een beslissend antwoord te halen.

Den heelen dag bleef de parfumeur afgetrokken: men at zwijgend; drie uur ongeveer nadat hij naar bed was gegaan, kwam Françoise in zijn kamer met de kleine Victoire. Beiden knielden naast Caron's bed, en smeekten hem, zijn woord niet te geven. De goede vrouw schreide, het meisje schreide ook, en Caron eveneens. Hij voerde aan, dat zoo hij deze arme menschen een schuilplaats weigerde, hij ze in den dood stuurde en dat hij „schuldiger zou zijn dan de man die Pichegru had verraden”. 2) Hij besloot „dat men de Voorzienigheid moest laten handelen en dat men dus zich aan Haar moest overgeven en een mis laten lezen”. Den volgenden morgen gaf men de kleine Victoire 12 stuiver om er een te gaan bestellen in de kerk der Karmelieten. Zij richtte zich tot een ouden priester, den pastoor Enard, terwijl ze zei, dat Caron „een mis voor den Heiligen Geest wilde hebben om den wil van God te kennen in een gewichtig besluit, dat hij moest nemen”. De mis werd

Foto D. de Gijsselaar.

NOORD-BRABANT. ZONDAGMIDDAG.

men opzoeken. Den 9den, had Caron rust noch duur; om 7 uur 's avonds ging hij uit; Françoise was den heelen dag in één woede geweest. Om 8 uur, toen zij zag dat de parfumeur niet thuis kwam, stuurde ze op haar eigen houtje de kleine Victoire „den Heeren tegemoet om hun te zeggen niet te komen.” Het meisje liep de rue des Canettes uit; toen zij vlak bij het plein Saint Sulpice was gekomen, zag zij „een gearresteerd rijtuigje en een heel boel menschen er om heen.” Het rijtuig had slechts één lantaarn aan, en het paard hijgde als een dier, dat op hol is geweest. Er was niemand in 't rijtuig, en Victoire hoorde, dat Georges, die zich door de politie vervolgd zag, in de straat des Fossés-Monsieur-le-Prince er uit was gesprongen, in de hoop een of ander steegje in te kunnen vliegen: de menigte had hem onmiddellijk gepakt. Wat den koetsier Léridan betreft, hij was zoo hard hij kon doorgereden, door de straten du Petit-Bourbon en des Aveugles; maar het afgejakkerde paard was op den hoek van de rue des Canettes in elkaar gezakt, en Léridan, die onmiddellijk gearresteerd werd, was al op weg naar 't politiebureau.

Victoire kwam in tranen in den winkel terug; terwijl zij bezig was het gebeurde in de keuken aan haar verschrikte tante te vertellen, klopte Joyaut opeens aan de deur van de steeg: hij was vreeselijk opgewonden. Françoise die hem nooit gezien had, veronderstelde, dat hij één van de mannen was.

Zij werd bang en kon slechts stamelen: „Waar is toch de andere heer?” Waarop Joyaut antwoordde: „Hij is naar een anderen kant ontsnapt. Verberg mij!”

Op dat oogenblik kwam Burban binnen, en de bevende Françoise bracht ze naar de kamer met 't valluik. De dramatische inhechtenisneming van Georges had de heele buurt in opschudding gebracht. Toen men zag dat Napoléon overwinnaar was, aarzelde niemand meer, en hoorde men overal de kreten: Leve de eerste Consul, weg met de Chouans!”

Caron kwam eerst laat thuis, geheel ontsteld; hij ging zonder een woord te spreken naar zijn kamer. Dien nacht werd er niet veel geslapen in de „Reine des Fleurs” 5).

De volgende dag ging in doodsangst voorbij. Elk oogenblik verwachtte men den commissaris te zien binnenkomen, want Burban en Joyaut hadden den vorigen avond, terzelfder tijd als Georges, de rue de la Montagne-Sainte-Genéviève verlaten en hadden hem tot het

Foto E. van Dijk.

EEN FLINKE NOORDBRABANTSCHEN BOERENJONGEN.

plein Saint-Etienne-du-Mont vergezeld, waar hij in 't rijtuig gestapt was; zij hadden 't begin van de vervolging bijgewoond, en hadden hun chef dadelijk verloren geacht. Het was een wonder, dat zij zelf de rue des Cannelles hadden kunnen bereiken, zonder gezien te worden.

Maar toen den derden dag zich nog geen enkele agent vertoond had, kwam het vertrouwen terug: Joyaut stuurde Victoire naar de fruitvrouw van de Montagne-Sainte-Geneviève om appelen te koop en om eens poolshoogte te nemen, maar het meisje vond den winkel gesloten en wist verder niets te vertellen. De twee bannelingen moesten een heele week doorbrengen zonder iets van 't lot van hun vrienden te weten te komen, want zij dorsten zich niet te vertoonen. Eindelijk haalden ze Caron, die hen liefst zoo gauw mogelijk zag vertrekken, over om eens naar 't „Hôtel Garni des Ministres” te gaan in de rue de l'Université, om een zekere Juffrouw Gasté te onderfragen, die boodschappen voor de samenzweerders overbracht.

Het was de 21ste Maart; Caron ging tegen vijf uur van huis. 6)

's Avonds om 9 uur was hij nog niet thuis. Burban en Joyaut, die in doodsangst zaten, veronderstelden, dat hun gastheer gearresteerd was, en verlieten des nachts het huis. Het was tijd: Caron was inderdaad gevangen genomen in het Hôtel des Ministres, waar de politie een valstrik gespannen had, en naar de gevangenis van de Abbaye gebracht.

Een commissaris en drie agenten kwamen tegen één uur den volgende dag huiszoeking doen in de „Reine des Fleurs”, en daar zij niemand vonden, installeerden zij zich in de kamer achter den winkel.

Burban en Joyaut brachten dien nacht buiten door, achter den vroegeren tuin van de Chartreuser monniken; in den morgen verschenen ze weer in de rue du Tour. Terwijl Joyaut op den uitkijk stond, liep Burban de steeg in; de kleine Victoire was daar en zei zachtjes tot hem: „Vlucht!” Maar met een sprong waren de drie agenten bij hem, hij stak er één met zijn dolk neer, de beide anderen wierpen hem op den grond.

In een oogenblik was 't huis vol agenten en gendarmen die van den politiepost de l'Abbaye aan kwamen loopen. Burban en Joyaut werden naar de gevangenis du Temple gebracht, Françoise en Victoire naar de Madelonnettes; de Reine des Fleurs werd gesloten, en de luiken verzegeld.

Caron die door Réal werd verhoord, hield zich heel handig van den domme. „Ik weet niets; ik herinner me niets”. Een systeem dat men niet genoeg kan aanbevelen, en dat altijd succes heeft. Hij ontkende, dat hij den naam van zijn huurders zou geweten hebben. Zoo Bonaparte al toestond dat men van eenige overgebleven Chouans zeide dat zij aarzelden trouw te zweren aan 't nieuwe bestuur, wilde hij tot geen enkelen prijs het gerucht verspreiden, dat de Parijsche burgers hun vroegere meesters betreurden: Burban en Joyaut werden dus doodgeschoten met Georges, maar men stelde Françoise en Victoire weer op vrije voeten. Toen deze weer in de Rue de Tour terug was, begon zij onmiddellijk een beweging ten gunste van Caron: een smeek-schrift werd door alle bewoners van de wijk geteekend en de reukwerk-verkoopster, die het talent had gehad zich voor een domoor te laten doorgaan, die door de royalisten werd gebruikt, werd na tien maanden hechtenis weer vrij gelaten.

Hij poseerde als slachtoffer, vol trots een persoon van beteekenis te zijn, belangwekkend gemaakt door rechterlijke vervolging. Hij praatte veel over zijn gevangenschap en vertelde aan alle klanten, hoe hij in ketenen geklonken, den tyran het hoofd had geboden. Men beklagde hem veel; men beklagde hem té veel.

Op een goeden dag kreeg hij bevel Parijs te verlaten en zich naar Bourges te begeven om er onder toezicht van de politie verblijf te houden. Hij moest wel gehoorzamen, maar vóór hij ging, regelde hij eerst zijn zaken. Hij huwde Françoise, aan wie hij de „Reine des Fleurs” toevertrouwde.

De goede vrouw toonde een even goede verkoopster, als toegewijde echtgenoot te zijn. Tot aan den val van 't keizerrijk hield zij niet op de ministers met droevige smeek-schriften te overstelpen, waarin zij haar man terug vroeg en zwoer, dat hij zich verstandig zou

Foto D. de Gijsselaar.

TYPE VAN EEN NOORDBRABANTSCHER BOERDERIJ.

gedragen en verzekerde, dat de keizer geen warmer en trouwer bewonderaar had. Die smeekbeden stapelden zich op in het dossier tezamen met de politieaanteekeningen, waarin Caron een onverbeterlijke aanhanger des konings werd geheeten, die op 't land oproerige schotschriften verspreidde. 7)

Dit was zijn geluk, want, bij de terugkomst der Bourbons bleken de oproerige schotschriften van gisteren, de stichtelijke brochures van heden te zijn. En zoo kwam Caron tot groote eer: de koning ontving hem op de Tuilerieën — tezamen met een heel troepje — en gaf hem een medaille als belooning voor zijn goede en trouwe diensten. De hertogin van Angoulême verkreeg voor hem de plaats van Staatskoerier, en de vroegere reukwerkverkoopster stond in den Staatsalmanak, na de heeren afgevaardigden, onder de dignitarissen van 't koninkrijk. Hij bewoonde 't Palais-Bourbon; zijne bezigheden waren den president van de Vertegenwoordiging van de deur der vergaderzaal tot aan zijn stoel te begeleiden, en verder eens per jaar, in een fluweelen rok, een witten zijden ceintuur om de lendenen gegord, een parelmoeren degen op zij, en den steek met veeren onder den arm, aan de Eerste Kamer te gaan melden dat de Tweede Kamer bijeengekomen was. 8)

Caron vervulde deze trouwens weinig vermoeiende functies tot zijn 87ste jaar. Hij stierf einde 1831 (2), zijn weduwe overleefde hem slechts een half jaar. Zij had ook een rijkspensioen. Daar de gunsten waarmee zij beiden overloden waren in geen verhouding schenen te staan tot hetgeen men van hun geschiedenis wist, veronderstelden de minder rijk beloonde koningsgezinden — en er waren er heel veel — dat Caron en Françoise tijdens het schrikbewind aan de een of andere gewichtige persoon

Foto E. van Dijk. VERSCHILLENDE KLEINE NOORDBRABANTSCHER VOERTUIGEN.

een grooten dienst hadden bewezen, waarop zij zich uit bescheidenheid nooit hadden beroemd.

- 1) Archives nationales. Zaak Georges en medeplichtigen F 7 6392 tot 6405. Archieven van de „Préfecture de police“.
- 2) Archives nationales F 7 6396.
- 3) Verhoor van Victoire Cuvillier, den 2den Germinal, jaar XII. Archives nationales F 7 6396.
- 4) M. de Kéravenan was een bloedverwant van Barco, één der samen-zweerdere. Archives nationales A. F IV 1490.
- 5) Verhoor van Victoire Cuvillier, den 2den Germinal, jaar XII. Archives nationales F 7 6396.
- 6) Verhoor van Marie Antoine Caron; den 30sten Ventôse, 't jaar XII Archives nationales, F 7 6396.
- 7) Caron die in de zaak Georges en Cie. betrokken is geweest, en wien de graaf de Lille ontvangen heeft en een medaille voor zijn trouwe en goede diensten heeft gegeven, is van tijd tot tijd te Azouër-la-Ferrière, waar hij een kamer bewoont in een huis dat hij gehuurd heeft om als bergplaats voor oproerige geschriften van allerlei soort te dienen, die hij zelf in de naburige dorpen rondstrooit. Men heeft hem onlangs op de markt van Tournan gezien. Hij houdt vooral de meest beleedigende praatjes tegen de persoon van Mijnheer den Hertog van Otranto. Archives nationales F 7 6396.
- 8) Indiscrétions, door Musnier-Descloseaux.
- 9) Archief van de Kamer van Afgevaardigden.

VOGELS.

WAT zou buitenleven wezen zonder vogels? De vliegkunst van menschen, hoe vernuftig uitgedacht en hoeveel opmerkzaamheid trekkend en bewondering wekkend, zal nimmer voor ons oog de elementaire schoonheid der vogelvlucht kunnen evenaren, zoo min als voor ons oor ooit menschenlijke muziek de natuurlijke beking van vogelzang overbodig zal maken.

Denk u een winter buiten zonder musschen, meezen, roodborstjes, dik in de veeren rondom de huizen zich bewegend. Levende thermometeren zijn het, bij menschen hulp zoekend, naarmate de kou hun de gelegenheid beneemt, buitenaf het noodige te vinden. Hun bedrijvig gedwarrel breekt voor ons de eentonigheid van het sneeuwlandschap — een onbewuste dank voor hetgeen wij hun, grootdeels ook onbewust, bieden.

Iets dergelijks is, in ruimer mate, het geval met de kraaien in de velden. Ook zij leven daar van menschenlijken bijstand, zonder dat die hun met opzet wordt geschonken; ook hunne donkere, tegen sneeuw en ijs afstekende, beweeglijkheid zouden wij missen, indien zij eens een jaar heelemaal ontbraken.

En dan de meeuwen. Kunt gij u aan onze kusten een winter denken zonder meeuwen boven 't water, hoe langer hoe meer landwaarts in naarmate er storm woedt op zee? Barometervogels zou men ze kunnen noemen. Voor hen is ons land wat voor oievaars Egypte is: het warme Zuiden; in tegenstelling met de Noorsche vogelbergen, waar zij 's zomers huizen en broeden. Als zij daarheen vertrekken, verschijnen op hun beurt de zomermeeuwen, o.a. de kleine vlugge kapmeewuwtjes met zwarte kopjes. Ons waterland is in geen seizoen meeuwloos. En daar ben ik blij om. Want het is een genot ze in hare veelzijdigheid gade te slaan. Van alle vogels zijn meeuwen degenen die, in vogelzin gesproken, het best „van alle markten thuis“ zijn. Geen ander vederdier toch kan en loopen en vliegen en zwemmen, alles even mooi. Bekwame loopers kunnen zelden zwemmen, bekwame vliegers meestal niet goed loopen en in 't geheel niet zwemmen, bekwame zwemmers doorgaans niet vlug loopen en vliegen. Een meeuw daarentegen beweegt zich met het meeste gemak op alle drie manieren. Met welk een gratie doorklieft zij de lucht, rijzend en dalend en zwevend, naarmate het in hare jachtplannen te pas komt. Hoe statig zoekt zij haar weg op het water, duikt onder en komt weer boven, drijft en dobert op de koppen der golven, blijkbaar volkomen vertrouwd met al de nukken van het verraderlijke element, die haar in het minst niet beangstigen. En hoe ree wandelt ze over het strand of het ijs, gaaf van vormen en glad van veeren, voornaam in houding en bewegingen. Een „bravo!“ voor zulk een ruim-ontwikkeld schepsel, dat zooveel accommodatie-vermogen bezit.

In Februari vertoonen zich de eerste leeuweriken. Doorgaans hooren wij ze eer wij ze zien. Het opwekkend getiereliet maakt ons opmerkzaam op de nabijheid van den kleinen zanger; en goede oogen heeft, ziet dan ergens tegen de blauwe lucht het zwarte stipje afsteken,

„Qui rit, guérit et tire l'ire
Des esprits mieux que je n'écris“ 1).

Ook mij heeft hij op menigen eenzamen tocht over stille landwegen zoo al geen „ire“ — toorn —, dan toch ontstemming of gedruktheid uit de ziel „getrokken“. Hoe menigmaal heeft hij, of veelmeer zijn lied, mij gezelschap gehouden bij het molsla-zoeken in de weiden. En welk een gezellige herinnering aan vaderlandse lentedagen was het, toen hij mij, enkele jaren geleden, in ontelbaren getale verwelkomde tusschen de tarwevelden van het eiland Rügen! Hij is een van de weinige vogels, die onmiddellijk omhoog kunnen stijgen, zonder zich eerst op gang te zetten door een eindje schuins tegen den wind op te vliegen. Ik heb dit uit den mond van wijlen Otto Lilienthal, den aviatiker, die de vlucht en den vleugelvorm van zooveel vogels bestudeerd had en o.a. bevonden, dat een musch in een open kist van een kubiekmeter ruimte geen plaats genoeg heeft om op te stijgen.

1) Ronsard.

In den loop van Februari meldt zich ook het eerst een lijster aan. Toevallig, op een namiddag, tegen zonsondergang, als gij u juist hebt atgevraagd of het al vijf uur zou wezen, — daar krijgt gij het antwoord in lijstergezang. Want altijd klinkt dat, om dien tijd van het jaar, tusschen vijven en zessen.

Wat meeuwen zijn bij 't water, en leeuweriken boven wei- en bouwland, dat zijn lijsters in tuinen, zelfs in steden. „Wat wil je nu liever dan vrede?“ roept hun rythmus rechts en links den bureu toe, als wilden zij waarschuwen tegen wederkeerige kwalijknemerijen. Zijzelf neme niets kwalijk, zelfs niet als gluipende huiskatten hun nestjes berooven; want ofschoon dit bijna overal iederen zomer gebeurt, komen zij toch iederen volgenden zomer even goedmoedig terug.

Omstreeks Pinkster komt hun neef, de pinkstervogel, hen begroeten. Zou zijn Nederlandsche naam „wielewaal“ een klanknabootsing van zijn levenslustig geroep zijn? Een beetje lijkt het er wel naar, maar zijn Italiaansche naam „Oriolo“ nog meer.

Doch juist omstreeks dien tijd wordt het vogelenkoor zoo vol bezet, dat men moeite heeft te onderscheiden, welk deuntje bij welk diertje hoort. Dikwijls heb ik ze tot dit doel uit een zolderraam door een tooneelkijker bespied. Steeds verbaasde het mij, dat er geen valsche tonen klonken, zooals toch stellig het geval zou zijn als zooveel menschen tegelijk ieder hun eigen liedje neurieden. Een Duitsch gedicht getuigt van den „Frühling“:

„Er nimmt sich streng die Vögel vor:

Erst einzeln und dann auch im Chor!“

Men zou waarlijk geneigd zijn aan het bestaan van zoo'n nauwlettenden kapelmeester te gelooven. Hoe komt het anders, dat het gezamenlijk gejubel van zooveel vogels van diverse pluimage, elk zingende na dat hij gebekt is (en de diversiteit in zang loopt veel meer uit elkaar dan die der veerenkleuren!) zoo harmonisch klinkt?

Hoe 't zij, het is een weelde er naar te mogen luisteren. — een der grootste weelden van den zomer. En wij mogen er ons kustland gelukkig om noemen, dat dit moois ten onzent zoo lang duurt. Meer binnenslands, in Duitschland en Zwitserland, heet het altijd, dat omstreekt 20 Juli „het woud stil wordt.“ Op zomervacantie-reizen kan men zich daarvan overtuigen. In 't vaderland terug, hoort men dan opnieuw oude bekenden hun lijfiedjes aanheffen.

Ik heb wel eens hooren beweren, dat vogels — ook van verschillende soorten — veel invloed uitoefenen op elkanders muzikale opvoeding. Spreeuwen bij voorbeeld mochten veel melodieuzer zingen in streken, waar veel lijsters en nachtegalen zijn, dan waar die ontbreken.

Het is begrijpelijk, en dientengevolge bijna vergeeflijk, dat menschen, om hun eigen bestaan te vervroolijken, vogels hebben opgesloten in kooien. Maar heelemaal vergeeflijk dunkt mij dat toch nooit. Want bij een enigszins diepergaand medegevoel dient een mensch, zooveel hooger staande dan een vogel, op zijn beurt te begrijpen, dat het verschrikkelijk voor zoo'n dier moet wezen, van nature tot vliegen bestemd te zijn en daarin door menschenlijke wreedheid verhinderd te worden. Misschien zal het menschen, nu het zelf de vliegkunst gaat beoefenen (zij het dan met motoren in plaats van met natuurlijke middelen), dit wat zui-verder gaan inzien!

's Avonds, in mijn ouderlijke woonplaats, hadden wij achter het huis doorgaans een paar uur lang concert van gevleugelde rietbewoners. „Wat hebben die lui mekaar toch zoo lang te vertellen?“ placht een onzer huisgenooten te zeggen, als de drukte nog niet ophield wanneer wij gingen slapen. Dat floot en lokte en schreeuwde en piepte en joolde en krieuwde, dat het een heele toer was de solo-zangers van het accompagnement te onderscheiden. Iets beter ging dit overdag; want vooreerst was het dan nooit zoo'n algemeen rumoer in het riet, en ten andere had men dan meer kans, met goed succes de individuen te bespieden.

Ik herinner mij nog duidelijk den ochtend, toen ik voor het eerst een karekiet zag zitten zingen. Zoo vaak had mij reeds dat heldere: „Kare-kare-karekiet-kare-kare!“ in de ooren geklonken, dat het tot mijn kleine nieuwsgierigheden behoorde, te weten van welk creatuur dat afkomstig was. Het was zulk een sterk geluid, dat ik moeite had het aan één enkel keeltje toe te schrijven; en toch zoo gelijkmatig, dat men niet aan velen te zamen kon denken. En ziet, dien morgen, terwijl weer dat bekende refrein door de lucht trilde, kreeg ik eensklaps aan den overkant van een smal water het aardige sopraantje in het oog. Ter halverhoogte van een bosje biezeestengels zat zij op haar nest en verblijdde den omtrek door haar vroolijk Juni-gejubel.

Nabij diezelfde plek speelde zich eens een verrassend vogeldrama af.

Een paar zwanen, aan anderen toebehoorend, maar veelal bij ons rondzwemmend, had in het riet hun nest gebouwd. 't Leek een ondiepe ronde mand van bijna een meter middellijn, losweg uit wilgentwijgen gevlochten en met allerhande stroo gevuld. De eieren waren gelegd, de jongen waren uitgekomen en werden, in hun weerloozen toestand, trouw door het ouderpaar bewaakt. Dat mocht ook wel, want het ontbrak niet aan gevaren van allerlei soort. Sinds een paar dagen had de jonge prooi blijkbaar den rooflust gewekt van een zeearend; met breede vleugelslagen zweefde hij uren lang over het riet, bij voorkeur stilhoudend boven één bepaald punt: waar de zwanen huisden. Op zekeren avond hoorden wij, boven de gewone rietdrukte uit, een hevig kabaal, dat van moord en doodslag getuigde. Aanstonds

dachten wij aan den arend en zijn vermoedelijk mikpunt, twijfelend wie in dezen strijd de overwinnende partij zou zijn; maar het was te donker om den uitslag van 't gevecht te onderzoeken. Den volgenden morgen echter was daartoe niet veel tijd noodig. De roover lag dood op honderd schreden afstands van het nest. De zwanen hadden hem onschadelijk gemaakt, nog eer hij kon roeren aan de jongen, die in blakenden welstand en donzige grauwhed den zonnenschijn genoten.

Naarmate de herfst nadert, zien wij de meeste vogels in welgedaanheid toenemen. De broedtijd is voorbij en de volwassen dieren van meerdere generaties voeden zich terdege eer de winterontberingen komen. 't Is dan van ook oudsher de beste tijddeling, dat al dit gedierte het heele jaar op zijn kosten geleefd heeft. Op kleiner schaal heet het, dat vogels „slechte tuinlui” zijn, en men wijst op de schade, die zij doen aan alle eetbare vruchten, van aardbeien en kersen af tot peren en appels toe.

Dat is waar, zeker. Doch men mag niet vergeten, hoeveel nut zij in tuinen doen door het onnoemelijk aantal insecten, dat zij verschalken. Uitsluitend vegetarisch zijn slechts heel enkele vogelsoorten, o.a. duiven. De meeste anderen voeden zich nog meer met dierlijk voedsel dan met plantaardig. Opmerkelijk waardig is, dat kleine vogels in den regel hunne jongen met insecten grootbrengen — daarvan dus voor hun huishouding een groote massa noodig hebben en weten te bemachtigen, — terwijl zij alleen voor zich zelven, bij manier van toespijs, plantendeelen plukken.

Indien ik dan voor de keus sta een deel van mijn oogst te moeten verliezen aan insecten, of aan zangvogels, zoo gun ik het toch waarlijk liever aan de laatsten!

GEERTRUIDA CARELSEN.

VAN TWEE RIDDERS.

Ridders! Deze naam gaf Linnaeus aan de groote familie van het omvangrijke geslacht „Papilio”, die zijne schoonste leden telt in de tropische gewesten, waar meer dan driehonderd soorten het luchtruim verlevendigen en het oog bekoren door de groote verscheidenheid van haar kleurenpracht.

En niet ten onrechte noemde hij ze aldus; want fier breiden zij hunne vleugels uit, de voorste door sierlijke lijnen omsloten, de achterste speelsch uitgeschulpt en eindigende in de vierde ader met een duidelijk waarneembaren staart.

Niet te verwonderen waarlijk, dat de geleerde de helden uit Homerus' Ilias te hulp riep, om ze alle te benoemen.

In ons land is de familie niet sterk vertegenwoordigd. Slechts de *Koninginpage* (Page de la Reine), ook wel *Zwavelstaart* (*Papilio machaon*) geheeten, is in het oosten en zuiden een gewone verschijning, doch wordt in de overige deelen zelden aangetroffen. Maar hij kan er dan ook zijn, deze „Page de la Reine”, en trekt onmiddellijk de aandacht door zijn trotsche houding en veelkleurig kleed. Toch was geen paleis of geen ridderburcht de plaats van zijn kinderlijke spelen. Zijn wieg stond in weiden, in moestuinen, op open plekken in het bosch, waar het wijfje verschillende en schloemigen, vooral venkel, dille, komijn of wortelen bevloog, waarop zij meestal één, soms meer dan een eitje legde.

Doch laat ik hem even voorstellen, eer ik u zijn verleden levensgeschiedenis vertel.

De zwavelgele vleugels zijn zwart gevlekt en gaderd. In het breede, zwarte zoomveld treft men ook gele vlekken aan en het zwarte wortelveld van de voorvleugels is met gele schubjes bestoven. Het ordelint van deezen kikker wordt gevormd door den breeden met gele schubjes gevormden zwarten — in het midden blauwachtigen — band; langs den binnenrand der achtervleugels, die eindigt in zijn „ordeteeken”, een oranje-bruine oogvlek. De zwarte, zoo even genoemde staart, is zijn degen. De onderzijde der vleugels, waarin het geel de overhand heeft, vertoont dezelfde, maar doffere kleuren. Als hij daar statig met snellen wiekslag heen fladdert, komt ge al heel spoedig tot de ervaring, dat hij onze grootste Dagvlinder is, met een vlucht van 62 à 88 m.M.

De vraatzieke, zwarte rupsen met witte vlekken en roode doornen op den rug, groeien ontzettend snel, verwisselen, dik en vet geworden, van kleur en toezien zich weldra met een groen, eenigszins geplooid kleed, bezet met fluweelachtige, zwarte ringen. Vat ze niet onvoorzichtig aan; want ze kunnen zeer boosaardig worden. Dan stulpen ze twee, tusschen kop en eerste rugwring liggende, vorksgewijs samenhangende rentjes uit, waaruit een ongenaam zuur riekende geur opstijgt.

Haar achttal valsche pooten tusschen de naschuiers en de drie paar echte pooten zijn wit en zwart gevlekt. De kielvormige groenachtig gele, geel gestreepte pop, met twee stompe spitsen

aan den kop, bevestigd zich met de staartspits en een gordel van fijn spindel in opgerichten stand aan een takje.

Jaarlijks verschijnen twee generaties.

In Mei vertoonen zich de eerste vlinders, welke uit de overwinterde poppen zijn voortgekomen. De zomergeneratie, welke veel talrijker is, verlevendigt in Juli en Augustus onze velden.

Hoogst zeldzaam, en dan nog slechts in heuvelachtige streken, komt een neef van den Koninginpage ons bezoeken, namelijk de *Podalirius* (*Papilio podalirius*) of *Koningspage* met zijn stroogele vleugels en zijn grappig staartje, dat echter langer is dan dat van zijn makker. Voor 't overige heeft de zwarte kleur de overhand. Zwart is de zoom der voorvleugels, zwart ook het wortelgedeelte. Zwart zijn de twee doorlopende en de drie afgebroken, aan den voorrand breed beginnende en spits toeloope, veegen op deze vleugels. De sierlijke, uitgehakkelde achtervleugels vertoonen blauwe halvemaantjes in den zwarten zoom, die dicht bij den staart in een roode vlek, zijn ridderlijk „ordeteeken”, eindigen. Op het midden van deze vleugels loopt een smalle, zwarte streep. De op sleedoorn levende rups is geelachtig groen geteekend en van roode stipfels en geelachtig witte lijnen op het midden van den rug voorzien. De zijden zijn met schuine strepen versierd. Evenals die van den Koninginpage kan zij een vorksgewijs gevormd orgaan naar buiten steken. De pop is van voren bruin, van achteren geel en met bruine ringen en stipfels geteekend.

P. FRANSEN JZ.

BATAVIASCHE VRUCHTEN.

WEL behoort de bereids besproken mandalika ook tot de broodboomachtigen, doch zij is onder de Bataviasche vruchten volstrekt

niet de voornaamste representant der familie. Als zoodanig wordt de *de nangka* (*artocarpus integrifolia*).

De zeer hooge nangkaboom is, als zoovele andere vruchtboomen waarvan nog enkele later zullen worden besproken, een stambloeier, dit wil zeggen dat de bloesems niet, althans niet uitsluitend, ontspruiten in de oksels der bladeren, doch direct aan het hout. Bij nangkaboomen ziet men dan ook de vruchten aan vingerdikke stelen aan den stam hangen, dikwijls een paar meter lager dan waar de bladerkroon een begin neemt. Ook aan de zijtakken groeien de vruchten geheel afgezonderd van de bladeren. Dat zeer krachtige stelen noodig zijn om de vruchten te torsen, is begrijpelijk als men weet, dat deze laatste bij normale ontwikkeling van 12 tot 18 kilo zwaar zijn. Het gephotografeerde exemplaar (zie plaat) middelmatig groot te achten, bleek, bij weging, ruim 14 kilo gewicht te hebben.

De nangka is voor elkeen die haar leerde gebruiken, een zeer gezochte lekkernij. Jammer, dat het merendeel der op lateren leeftijd in Indië gekomen Europeanen uit vooroordeel meestal, haar kennismaking niet zoekt en dientengevolge het genot van deze geheel onschadelijke tafelvrucht derft. Dit vooroordeel is in de meeste gevallen gegrond op den ongewonen geur der vruchten, die den dikwijls zich slecht aan nieuwe levensomstandigheden aanpassenden vreemdeling onbekend is en hem dientengevolge onaangenaam lijkt. Van dit vooroordeel maken openbare tafelhouders, restaurateurs dan ook gretig gebruik, om de nangka, die van goede kwaliteit nogal prijzig is, niet op tafel te brengen. De „bachelor” te Batavia, die meestal op leven in hotel of kosthuis is aangewezen, ziet zich dan ook slechts bij uitzondering nangka voorgezet.

Zaondering nangka voorgezet. Maar ook de jonggehuwde, pas uit Europa aangekomen vrouw, zal er evenmin spoedig toe komen, om in haar jonge huishouden nangka te laten schoonmaken.

Zij laat het wel niet na om dien eigenaardigen geur, of om het volkomen ongegrond gerucht, dat het gebruik van „Nangka” der gezondheid nadeelig zou zijn, maar meer speciaal, omdat zij in de meening verkeert, met een taaie, draderige vrucht, alleen voor inlandsche kaken ter vermaling geschikt, te doen te hebben. Slechts oppervlakkig bekeek zij haar dan ook in handen van hare inlandsche bedienden, die achtste of nog kleinere deelen daarvan, van enkele centen, bij den tinsten of nog kleinere deelen kochten. En toen schrokken haar al dadelijk de massa lintvormige leerachtige stroken in de Nangka, die zij voor het eetbare deel daarvan hield, af, zonder verder op de tusschen die stroken gelegen en eveneens donker goudgeel gekleurde pitten te letten, waarvan de vruchtenmantel zoo gaarne, ook door Europeanen, gegeten worden. Die leerachtige, geheel waardelooze strooken, zijn niet anders dan vervormde bloemomhulsels. De vrouwelijke bloemen van de Nangka toch, aan denzelfden boom met de manne-

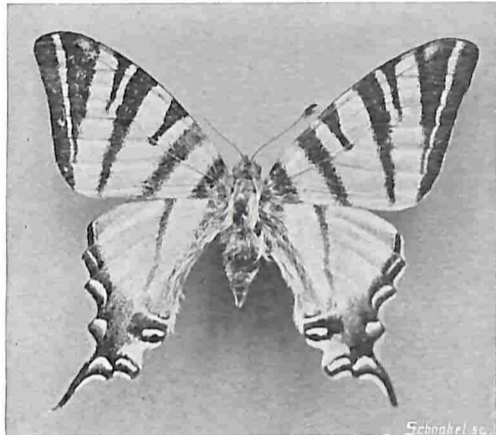

Foto A. Dekema.

KONINGSPAGE (*PAPILIO PODALIRIUS*).

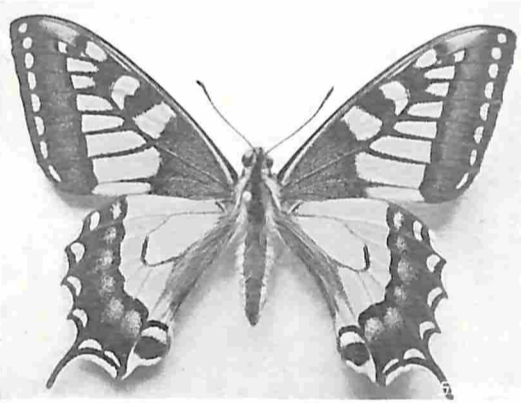
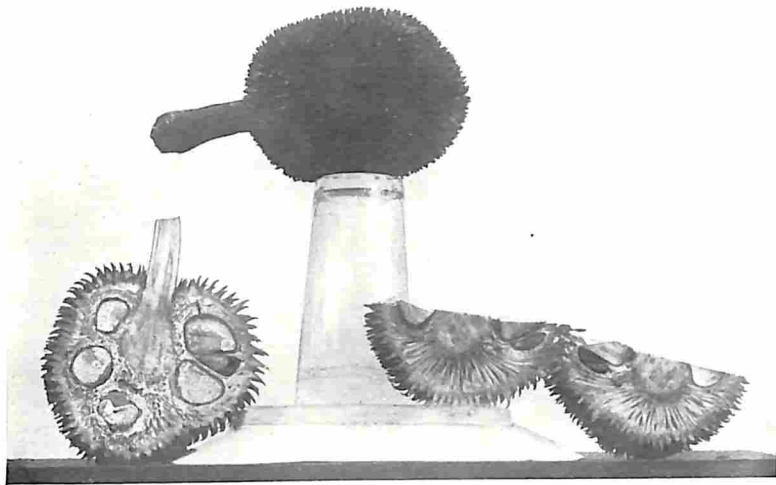
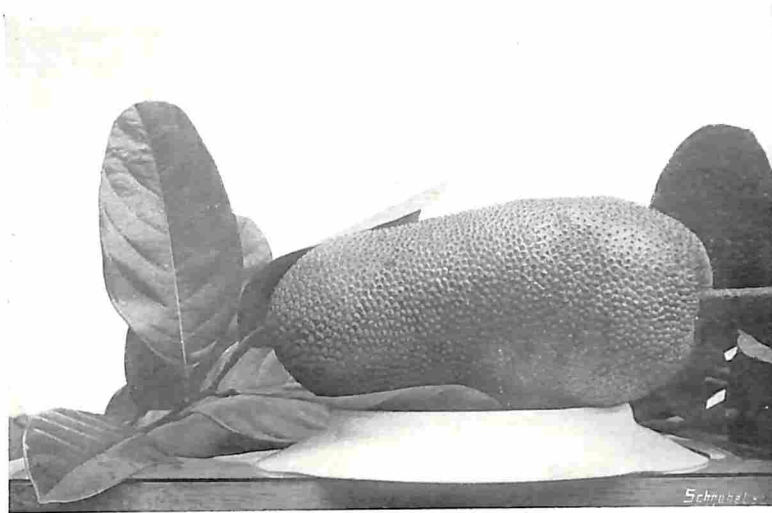
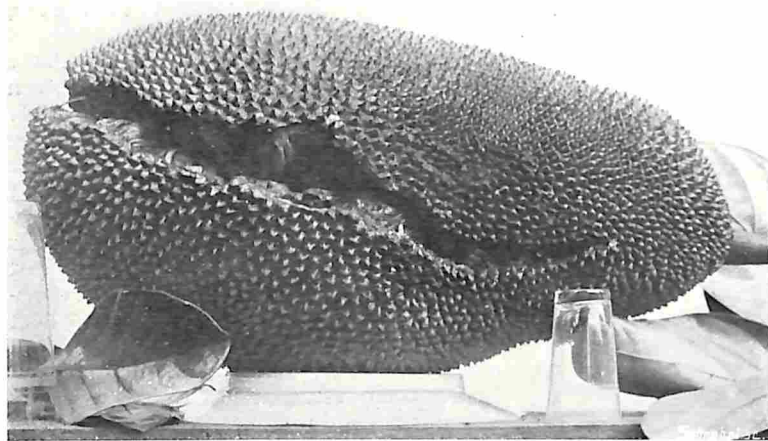
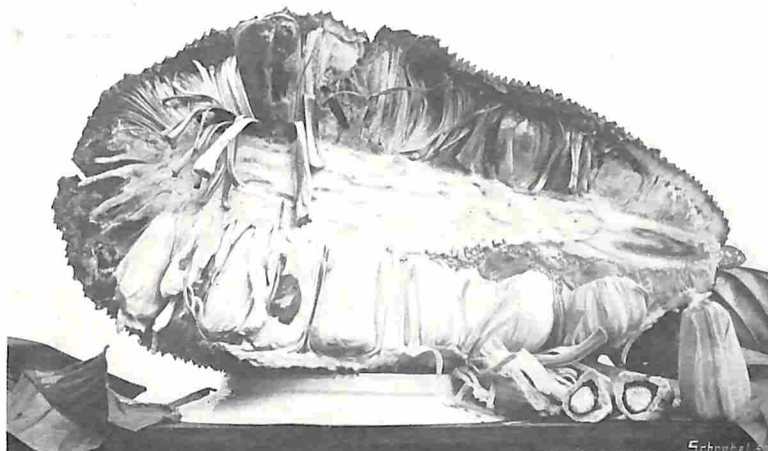

Foto A. Dekema.

KONINGINNEPAGE (*PAPILIO MACHAON*).

TIMBOEL (*ARTOCARPUS INCISA*).TJAMPEDAK (*ARTOCARPUS POLYPHEMA*).NANGKA (*ARTOCARPUS INTEGRIFOLIA*).

NANGKA-VRUCHT GEOPEND.

lijke voorkomende, groeien in kolven waarvan de bloemen op één gemeenschappelijke bloembodem geplaatst zijn. Doorgroeiende, vallen de bloembekleedsels niet af, of verdrogen niet, doch worden grooter, vleezig, leerachtig en vergroeiën onderling. Zóó ontstaat rondom den uitgezette gemeenschappelijke bloembodem, één langwerpige-ronde verzamelvrucht, waar binnenin, tusschen de vergroeiende vleezig geworden bloembekleedsels, de pitten, waarvan elke bloem slechts één bevat, tot ontwikkeling komen. Die pitten zijn omgeven van zaadmantels, die het eetbare deel, het vruchtvleesch, de „Nangka” in engeren zin uitmaken. Zijn zij van goede kwaliteit, dan zijn die zaadmantels vast, knappend en malsch, terwijl de vervormde, vergroeiende bloemomhulsels, als voor gebruik ongeschikt weggegooid worden.

Op de afbeelding van de geopende „Nangka” is de geschetste groeiwijze duidelijk te zien: links boven, een pit, waarvan de zaadmantel gedeeltelijk is weggesneden, tusschen de vervormde, aan den rand vergroeiende, op strooken lijkende vruchtbekleedsels; in het centrum, de algemeene bloembodem, waarin de bekleede zaden voor een klein deel liggen weggedoken en rechts onder, afzonderlijk, een omkleede Nangka-pit, terwijl links van dezen, nog zulk een, doch doorsneden, waardoor de dikte van den zaadmantel en de ontbloote, losliggende pit te zien komt.

De direkte verbruiker zal zelden een geheele Nangka koopen. Zij is daartoe te groot. De tweede hand, de marktventer, snijdt haar eerst in acht of meer stukken, al naar zij in meerdere of mindere mate verrot is. Wil de Nangka werkelijk smakelijk zijn, dan dient zij aan den boom rijp te worden. Maar daaraan is voor den kweker het nadeel verbonden, dat de vruchten, ook al vlecht hij er nog zoo zorgvuldig cocosbladeren omheen, immer schade lijden door het aanbijten van vleermuizen, eekhoorns en andere dieven, waardoor groote stukken van de vrucht vernield worden en ter plaatse rotting ontstaat. Zelden ziet men dan ook geheel gave, rijpe Nangka's zooals het afgebeelde prachtexemplaar, dat voor / 0.40 uit de eerste hand gekocht, slechts uit overrijpheid opengebarsten is.

Na verwant aan de caoutchouc voortbrengende ficus soorten, scheidt ook de „Nangka” melksap af, dat aan de lucht blootgesteld doorzichtig en taai wordt. Bij het afkappen der vruchten worden deze dan ook meestal door dit uit de kapwonde stroomende melksap bevochtigd met het gevolg, dat de handen van hem die de vrucht schoonmaken en daarom aanvatten moeten vuil en kleverig worden, wat veel cocosnootolie vereischt om ze te reinigen. Zeker zouden onze inlandse bedienden zich tegen dit schoonmaken verzetten — zij het dan ook op de hun eigen lijdelijke wijze — ware het niet, dat de door ons versmade en hun overgelaten harde pitten, na geroosterd te zijn, voor hen een gezochte lekkernij uitmaken.

Tjampedak en Timboel, beide evenals „mandelika” en „nangka” broodboomachtige vruchten, worden op Batavia ook gaarne gegeten.

„Tjampedak” zou men een inferieure kwaliteit van „nangka” kunnen noemen. Zij wordt slechts gegeten door in Indië geboren, heeft een anderen vorm, en is veel kleiner dan een Nangka terwijl het eetbare gedeelte walgelijk zoet en leerachtig taai is.

„Timboel”, de eigenlijk gezegde broodvrucht laat men niet tot rijpheid komen zoodat de bloemomhulsels, die bij rijpe „Nangka” knappen vleeschachtig worden, bij „timboel” week en melig blijven.

Ter grootte van een cocosnoot en nog grasgroen afgeplukt en aan schijven gesneden, wordt zij geroosterd gegeten, dan wel vormt zij in stukken verdeeld, evenals onrijpe Nangka, een voornaam bestanddeel voor de meergenoemde „sajoer lodé”, een soort groentensoep die als toespis bij de rijsttafel gegeten wordt. —

DE NEUSHOORNKEVER.

Hij is familie van den Meikever, maar legt 't er heelmaal niet op toe ons schade of nadeel te berokkenen; want zijne larve leeft in vermolde eiken. Dien-tengevolge treft men haar soms aan in de uitgeploegde run, het z.g. „kif”, waarmede de broeibakken der bloemkwekers gevuld zijn en dat men ook wel op tuinpaden uitstrooit. Trouwens, de Neushoornkever komt in de Natuur niet zoo veelvuldig voor. Hij behoort tot de reuzenkevers en bereikt dan ook de lengte van 22 tot 35 mM., voor een kever nogal van betekenis. Zijn naam ontleent hij aan den hoorn, dien het mannetje op den kop draagt. Het vrouwtje moet het zonder dit sieraad doen, als het er namelijk een heeten mag; doch zij behoeft daar geen spijt over te gevoelen, want die hoorn zou haar niets als last veroorzaken. Als bewijs, dat zij toch tot het geslacht behoort, bezit ze op de plaats van dit onderscheidingsteeken alleen een stompen knobbel. Het halsschild wordt door een dwars gerichte lijst in twee deelen gescheiden, waarvan de grootste of voorste in het midden uitgehold is. Op die lijst draagt het mannetje nog drie kleine verhevenheden. De Neushoornkever is een mooi zwartbruin gekleurde kever, op wiens dekschilden men reeksen fijne stippels waarneemt. Aan den onderkant is de kleur rood.

De larven van een zijner familieleden richten in de kokoswouden van Madagaskar soms schromelijke verwoestingen aan door gangen te knagen in de stammen der boomen.

P. FRANSEN JZN.